

ren hoofde, als leeraar aan een inrichting, of wijl hij een kleine gemeente dient, of anderszins.

Wij willen het nooddrift-motief volkomen tot zijn recht doen komen. Daarom poneerden we als onze derde stelling, dat uitkeering van het pensioen alleen geschieden zal naarmate de betrokken personen het behoeven voor hun levensonderhoud.

Om des te krachtiger te kunnen volhouden, dat de kerken geroepen zijn eerlijk in de nooddrift der betrokkenen te voorzien, willen we elke gedachte aan een verdiend, of half verdiend, of in een groote en drukke praktijk verdiend, of hoe dan ook, maar verdiend pensioen laten varen, en uitsluitend met de nooddrift rekening houdend, van geen pensioen spreken, indien geen nooddrift aanwezig is.

De praktijk gedooft niet om aan een dienstdoend predikant geen tractement uit te keeren, omdat hij het niet behoeft voor zijn levensonderhoud. De kerken willen niet gaarne een dienaar des Woords, die gratis werkt. Dat komt hun eere te na.

Maar zooals zij geen bezwaar hebben — of ook behoeven te hebben — wanneer zij voor een gering tractement gediend worden, omdat de behoefte niet groot is, zoo behoeven zij het geenszins bezwaarlijk te achten, indien een hunner emeriti tijdens zijn emeritaat van zijn eigen middelen leeft.

Vraagt men tenslotte naar de baten, die onze tweede en derde stelling voor de kerkelijke kassen beloven, zoo moeten we ook hier het nauwkeurig antwoord schuldig blijven. Toen Dr Dijk in Leeuwarden zijn voorstel deed, waren de insiders niet in staat om op een enigszins bij benadering een raming te maken van de financiële gevolgen. (Rapportenboek 1923, 83.)

De statistische gegevens zijn weinige in getal. We geven dan ook het volgende met grooten nadruk voor beter! Te meer, omdat wat er aan statistiek is, gebaseerd is op de uitvoering der bestaande regelingen. Men zou eerst eens moeten onderzoeken, hoe het met de eigen inkomsten der emeriti enz. staat. En bovendien, omdat nog zou moeten worden vastgesteld, hoe groot het pensioen van allen, die het blijken te behoeven, moet zijn.

Er is een gemiddelde van de predikantspensioenen. Om financiële baat uit onze thesis te erlangen moet het gelijke pensioen voor allen onder dit gemiddelde liggen, en om aan de eerlijke verzorging toe te komen, zal het wel iets boven het minimum moeten uitgaan. Stel, dat men voor de predikanten 200 en voor de weduwen 100 beneden het gemiddelde gaat, dan brengt dit misschien een 20 mille verlichting, mogelijk meer; het gebrek aan gegevens is nauwelijks. Allicht gaf de uitvoering van de derde stelling een gelijk bedrag aan voordeel.

Doch het is ons niet in de allereerste plaats om deze oogenblikkelijke voordeelen te doen, al is het ons precies gegaan als de achtereenvolgende synoden en hun deputaten; in hun voorstellen en besluiten is waar te nemen tengevolge van den financiëleen nood een tendenz in de richting van wat wij beschouwen als de letterlijke uitvoering van art. 13. In een periode van financiëleen nood gevoelt men te pijnlijker allerlei, dat men als niet strikt rechtvaardig heeft leeren zien. Het is niet zoo moeilijk om zonder verbittering de circulaire van '32 te lezen, wanneer men er van overtuigd is, dat nu het behoeftemotief als het eenige zal gelden. Maar om verzoeken om korting enz. te ontvangen op grond van dit motief, terwijl anderzijds het loondienstement bleef bestaan, dat is wel moeilijk. Er blijft den kerken

niet veel anders over dan het afwandelen van den weg der circulaire, bovengenoemd. Het einde van dien weg zal voor de kerken niet bitter zijn. En voor de nooddriftige emeriti en weduwen evenmin.

W.

R. S.

De Grootte Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXIX.)

Van de Sacramenten.

274. Wat zijn Sacramenten?

1) Zijn teekenen van het verbond tusschen God en hen, die gelooven in Christus, of zegelen van de rechtvaardigheid des geloofs.

275. Zeg dit duidelijker!

Sacramenten zijn ceremoniën van God ingesteld en toegevoegd aan de belofte der genade, om door deze (ceremoniën) de in het Evangelie beloofde genade, dat is, de gemeenschap met Christus en alle Zijne weldaden, voor oogen te stellen, en om als met zichtbare panden en openbare getuigenissen te bevestigen, dat deze belofte allerzekerst toekomt en geldig zal zijn in eeuwigheid voor allen, die deze ceremoniën met een waar geloof gebruiken, en anderzijds, opdat degenen, die ze gebruiken zich zullen verbinden tot volharding in het ware geloof en de liefde tot God.

276. Biedt God dan aan en bevestigt Hij dezelfde weldaden in het Woord en de Sacramenten?

Volstrekt dezelfde. Want de teekenen des verbonds kunnen van geen andere zaken getuigen, dan die in het verbond zelf belcoofd worden.

277. Waarom heeft God dan bij het Woord zichtbare teekenen gevoegd, daar Hij ons niets anders daarin aanbiedt en bevestigt dan in het Woord?

Ten eerste, en voornamelijk heeft Hij ons, wegens onze zwakheid, op vele wijzen dezelfde zaken willen beloven en willen betuigen, dat zij ons toekomen; om en ons geloof te meer te bevestigen, en, terwijl het groeit⁴⁾, alle geestelijke gaven allengs voor ons te vermeerderen.

Ten tweede, opdat deze teekenen van de liefde jegens God en den naaste, tot welke (liefde) wij ons door het met God aangegane verbond hebben verplicht, door ons geheele leven ons zullen herinneren aan onzen plicht.

Ten derde, om teekenen van belijdenis⁵⁾ te zijn, die de Kerk van alle heidenen en secten onderscheiden.

Ten vierde, opdat het luisteren aan de weldaden van Christus zooveel te luisterrijker en duurzamer zal zijn en in het openbaar zal gevierd worden.

278. Maar daar de Sacramenten uitwendige en lichamelijke dingen zijn, hoe kunnen zij ons meerder zekerheid geven van de verkrijging van inwendige en geestelijke zaken?

Dit bewerken zij niet door de verdienste van het werk⁶⁾, noch door zekere kracht, die aan de elementen ingestort of verbonden zou zijn; maar omdat God door deze plechtige gebruiken, even waarachtig als door het Woord des Evangelies, gelijk door zichtbare woorden, Zijn genade aan ons belooft; en gewild heeft, dat zij zijn zichtbare en door Hemzelf openlijk overgeleverde panden voor ieder, die ze in het geloof gebruikt; en omdat de Heilige Geest door hen als door werktuigen⁷⁾ het geloof in de harten der uitverkorenen bevestigt.

R.

G. B.

4) en crescente.
5) ut sint notae confessionis.
6) operis merito.
7) organs.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Allerlei.

Er liggen nog zooveel brieven op antwoord te wachten, dat ik probeeren wil enkele, achtereen, volgens, heel kort te beantwoorden.

Iemand vroeg mij zijn heele schrijven in „De Reformatie” op te nemen. Ik wil graag, dat men dit aan mij overlaat. Soms kan dat noodig zijn; maar het is dat niet altijd. Als ik het voor het verstaan der zaak noodig oordeel zal ik het doen; in het andere geval moet men mij, ter wille van de ruimte, vrijheid laten, dat ik zooveel opneem als ik noodig acht.

A. Kan een kind van een moeder, die dooplid is terwijl de vader behoort tot de Roomsche Kerk, beschouwd worden als een kind des Verbonds?

De opvatting van onze Kerken daarover is deze: Iemand wordt gedoopt, omdat hij behoort binnen het Verbond.

Zoolang iemand dus, als gedoopte, door de Kerk nog niet is „afgesneden”, wordt hij of zij nog gezien als te staan binnen het Verbond.

Maar als zulk een dan een kind krijgt, is natuurlijk ook dat kind in het Verbond geboren en heeft daardoor recht op den doop.

Aangezien een gedoopte, die nog geen belijdenis deed, echter een onmondig lid is, kan hij (zij) niet de verplichtingen, die in het laten doopen van zijn kind liggen opgesloten, op zich nemen.

Vandaar, dat men in zulke gevallen wel eens getuigen laat optreden, die zich verbinden (zooveel hun dat mogelijk is) voor een christelijke opvoeding van het kind zorg te zullen dragen.

Over die quaestie schrijven wij nu niet verder.

Waar het, bij de beantwoording van uw vraag op aan komt is dit: „zoolang een ouder wordt gezien als te staan binnen het Verbond, wordt ook het kind verbondskind geacht te zijn.”

B. Als een klein kind sterft, en dat kind gaat naar den hemel, hoe moeten wij ons dat kindje dan voorstellen: nog als kind of als volwassen?

Wij weten er heel weinig van hoe het er in den hemel uitziet en hoe het éénmaal op de nieuwe aarde wezen zal.

Het komt mij voor, dat, wanneer een kind sterft en naar den hemel gaat, dat kind, op hetzelfde oogenblik, als in een punt des tijds, tot volle ontwikkeling komen zal.

Het is toch ondenkbaar, dat er hemelbewoners zouden zijn, die nog niet eens tot oordeel des onderscheids zouden zijn gekomen?

Zij zouden immers hun plaats in de genefing, de kennis en het dienen van God niet kunnen innemen?

Datzelfde geldt ook van het Nieuwe Jeruzalem. Alles, wat hier nog in den knop is, zal daar tot vollen bloei zijn gekomen.

God staat boven de wet. Hij stelt en handhaaft die. Alles wat niet-God is, is aan die wet onderworpen en moet daaraan gehoorzaam zijn en blijft er, ook bij ongehoorzaamheid, toch altijd aan onderworpen! Dit nu wil de calvinistische wijsbegeerte zeggen als zij spreekt over de wet als grens tusschen God en het geschapene.

Dat juist bij de aanduiding van het alles-beheerschende onderscheid tusschen God en het geschapene de wet op den voorgrond wordt geschoven, geschiedt vooral, omdat aan alle wijsgeerige stelsels een bepaalde opvatting van die wet ten grondslag ligt — of de ontwerpers er zich van bewust zijn of niet. Iedere wijsbegeerte gaat dus van een wets-idee uit. En bij de beoordeeling van een wijsgeerig systeem moet vóór alles gevraagd: hoe denkt het zich die wet tusschen God en Zijn wereld? Handhaaft het die wet? En zoo ja: „plaatst” het die wet dan wel dáár waar ze hoort? Naar die wetsidee kan ieder systeem het scherpst worden getypeerd.

De term „wetsidee”, zoo schrijft Prof. Dooyeweerd, „werd door mij gevormd, toen ik bijzonder getroffen was door het feit, dat zoowel de groote stelsels der antieke als der middeleeuwsche wijsbegeerte en niet minder enkele groote stelsels der moderne filosofie (als dat van Leibniz) uitdrukkelijk het wijsgeerig denken oriënteerden aan de idee eener goddelijke wereldorde, die als lex aeterna (eeuwige wet — C. V.), harmonia praestabilita (van te voren vastgestelde harmonie tusschen alle „substanties”, waarin deze tot elkander staan — C. V.) enz. werden gekwalificeerd.”²⁵⁾

De wetsidee — en een wets-idee geeft tegelijk en als vanzelf een idee van het onderworpen-

POPULAIR-WETEN - SCHADDELIJKE SCHETSEN

In Kuypers lijn.

IV.

a. Het onderscheid tusschen God en al het geschapene.

Met grooten nadruk schuift de wijsbegeerte der wetsidee de waarheid naar voren, dat er een diep en nooit weg te werken onderscheid is tusschen den Levenden God en alles wat door Hem geschapen is.

Deze scherpe onderscheiding is de hoofdonderscheiding, waarvan zij uit wil gaan. Iedere verandering van deze onderscheiding is een wortelovertrekking, die, eenmaal begaan, allen verderen filosofischen arbeid tot één groote zonde maakt en haar a-priori tot onvruchtbaarheid doemt.

Dat onderscheid tusschen den Almachtigen God en den door Hem geschapen kosmos kan op verschillende manieren worden aangeduid. B.v.: God is de Schepper, de kosmos is het geschapene; God is zelfgenoegzaam, de kosmos is onzelfgenoegzaam, d.w.z. geheel afhankelijk van zijn Maker; God is eeuwig, de geschapen wereld is in den tijd, enz.

Al deze typeeringen van het onderscheid tusschen God en het door Hem geschapene handhavend en tot volle gelding brengend, teekent de genoemde wijsbegeerte toch vóór alles dat onderscheid als dat van den Souverein, Die alle wetten aan zijn wereld eenmaal stelde en sindsdien altijd handhaaft en de geschapen wereld, die onder die wet-

ten is geplaatst. Er bestaat geen scheppel, dat niet in aard, bestaan en werking en in het verband, waarin het tot andere scheppelen staat, gebonden is aan de wetten, de ordinantiën Gods.

Vele en veelsoortige wetten en wetten groepen, aan het veelkleurige kosmische leven gesteld, zijn er te onderscheiden. Er zijn wetten voor de „natuur”, voor het denken, voor het zedelijk leven, het leven des geloofs enz. Toch zijn deze wetten in den grond één. Al het geschapene is immers geroepen om den Schepper van hemel en aarde te verheerlijken. Ten slotte is er maar één gebod: het gebod van de liefde Gods, die boven alles gaat.

De overweging van dit feit, dat God Zijn wet stelt over al wat door Hem geschapen is en dat dus al het geschapene onder die wet is geplaatst, leidde er van zelf toe de wet te noemen: de grens tusschen God en den kosmos.

Voor misverstand moet bij dezen term evenwel ernstig worden gewaakt.

Het woord „grens” moet hier n.l. vooral niet ruimtelijk worden opgevat. Dus b.v. zóó, dat God en de kosmos ieder een eigen „terrein” zouden bezitten, waarop zij zouden „leven” en waarbuiten zij zich nooit zouden bewegen!

We weten beter! God is alomtegenwoordig met Zijn almachtige kracht. Hij kan door niets worden ingesloten. God is in zijn wereld en werkt erin en draagt alles door het Woord Zijner kracht.

Als de jonge wijsbegeerte hier over grens spreekt, dan wil zij met dat woord alleen maar iets aanduiden, dat een scherpe, volstrekte onderscheiding mogelijk maakt tusschen de twee, die men onderscheiden wil. Hier dan tusschen God en Zijn geschapen kosmos.²⁵⁾

25) Dr D. H. Th. Vollenhoven; „Het Calvinisme” enz.; p. 24/5.

26) Dr H. Dooyeweerd; „De Wijsbegeerte der Wetsidee”; Boek I; p. 57.

Wat er het vrede sbrjdt.

Daar we verdere wereld zul Om dat de wereld

Hoe zou zucht, alle Dan zou Maar di uit dit bes kening va „Men z dorven lighet Dit is de precies he Zeker m kinderen Zeker u leeuwin s Calvijn

alteen een tijds godd vroom en Zeer zek dat heel h zijn; maar mag men t gedeelte ti Dat zull

C. Iemat meente, de belijdenis: altijd deze „Door t gelaten t hun geioo

In een : gang tot l die en di Welke t De broe eerste for mule zelf

Hij groe „Belijde vier vrag worden, b Betuigt gij

En de hier geko belijdenis toegang te werven, Door h

men dus maal, ma niet allee den doo stem uitb of bij ve t'kort, wi in de voll

zijn-aar trale crite de versch de wijsbe lijn tussc schakerit standpunt

Wannee hegeert wijsbegeer daar waax tusschen wijsbegeer absoluut a losophieer

Hoe dan Men za met zoo g schen Go magistrale één vlam onzer ceur Zijn visio

„Tussch ligt de s c wegnemin lijnen ver in ons be bewustzijn In deze weg, en schaduwa zich in é

27) Idem

28) Dr J sterdam, J.